

Guztiok izan beharko ginateke feminista

CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE

Guztiok izan beharko ginateke feminista

CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE

Jatorrizko hitzaldia ikusteko

We should all be feminists

https://www.youtube.com/watch?v=hg3umXU_qWc

Itzulpena

Azaleko irudia

<https://www.macfound.org/fellows/69/>

Argitalpenaren sustatzailea

Ekimen honek Gipuzkoako Foru Aldundiaren Hizkuntza Berdintasuna Zuzendaritzaren eta Donostiako Udalaren Euskara Zerbitzuaren diru-laguntzak jaso ditu

Gipuzkoako
Foru Aldundia

Donostiako Udala
Ayuntamiento de San Sebastián
Euskara Zerbitzua

SARRERA

Beheko testua 2012ko abenduan TEDxEustonon (Afrikari buruzko urteroko sinposioan) emandako hitzaldiaren bertsio berrikusia da. Bertan, hainbat alorretako hizlariak hitzaldi laburrak ematen dituzte, afrikarrak zein Afrikaren lagunak inspiratzeko eta adoretzeko asmoz. Duela urte batzuk, beste TED sinposio batean "Historia bakarraren arriskuak" izenburua zuen hitzaldia eman nuen, estereotipoek gure pentsamendua mugatzen eta moldatzen duten moduz, batik bat Afrikari buruzko estereotipoek. Nago "feminista" hitza, eta feminismoaren ideia bera ere, estereotipoek mugatuta dagoelakoan. Chuks neba eta Ike lagun mina, TEDxEuston sinposioaren antolatzaileak biak, hitzaldi bat emanaz parte har nezan tematu zirenean, ezin izan nion gonbidapenari uko egin. Feminismoaz hitz egitea erabaki nuen, niretzat oso garrantzitsua delako. Gaia hotz samar hartuko zelako susmoa nuen, baina, era berean, konfiantza nuen beharrezko elkarrizketa bati ekingo zitzaiola. Hala, gau hartan, oholtza gainean nengoela, familia baten aurrean nengoela sentitu nuen, entzule atsegin eta arretatsuen aurrean, baina, era berean, nire hitzaldiaren aurkako erresistentzia adieraz zezakeena. Azkenean, txaloaldi beroak itxaropenez bete ninduen.

GUZTIOK IZAN BEHARKO GINATEKE FEMINISTA

Okoloma zen nire haurtzaroko lagunik onenetakoa. Kale berean bizi ginen eta neba zaharra balitz bezala zaintzen ninduen: mutil bat atsegin banuen, Okolomari eskatzen nion iritzia. Okoloma barregarria eta azkarra zen, eta cowboy-erako bota puntadunak janzten zituen. 2005eko abenduan, Okoloma hegazkin-istripu batean hil zen Nigeriako hegoaldean. Oraindik kostatu egiten zait nola sentitu nintzen adieraztea. Okolomarekin eztabaidan aritu nintekeen, berarekin barre egin nezakeen, baita gai serioez hitz egin ere. Berak deitu zidan lehenbizikoz “feminista”.

14 urte inguru izango nituen. Haren etxean geunden, eztabaidan, biok ere irakurritako liburu guztietako ezagutza mordoa artean ezin digeritu. Ez dut gogoratzen zehazki zeri buruz ari ginen eztabaidan. Baina gogoan dut nire erretolikaren erdian Okolomak zera esan zidala, begietara begira:

—Badakizu feminista zarela?

Ez zen konplimendua. Tonuagatik ohartu nintzen, tonu horrekin berarekin esan baitziedadakeen beste edonork “Terrorismoa babesten duzu”.

Nik ez nekien zer esan nahi zuen, zehazki, "feminista" hitz horrek. Baina ez nuen nahi Okoloma nire ezjakintasunaz ohar zedin. Beraz, ez nuen aintzakotzat hartu eta eztabaidan jarraitu nuen. Etxera iritsi bezain laster, baina, hitza hiztegian bilatzeko lana hartu nuen.

-- 0 --

Egin dezagun jauzi denboran.

2003an, *Hibisko-lore purpura* (*Purple hibiscus*) izeneko eleberria argitaratu nuen, besteak beste, emaztea jotzen duen gizon bati buruzkoa. Istorioa ez da ongi amaitzen. Eleberria Nigerian sustatzen ari nintzen bitartean, kazetari batek esan zidan, gizon atsegin eta asmo onekoa bera, aholku bat eman nahi zidala. (Nigeriarrak beti izaten dira eskatu gabeko aholkuak emateko prest, agian jakingo duzuen bezala.)

Aipatu zidan jendeak zioela eleberria feminista zela, eta haren aholkua zen —buruarekin ezetz eginez, triste bezala, esan zidan— ez aurkeztea nire burua feminista gisa, feministak zoritxarrekoak izan ohi direlako, ezin izaten dutelako senarrik aurkitu.

Hortaz, nire burua “feminista zoriontsu” gisa aurkeztea erabaki nuen.

Garai berean, akademiako kide batek, emakume nigeriar batek, esan zidan feminismoa ez zela gure kulturaren parte, feminismoa antiafrikarra zela, eta nire burua feministatzat nuela mendebaldeko liburuen eraginpean nengoelako, besterik ez. (Dibertigarria iruditu zitzaidan, nire gaztaroko irakurgai gehienak benetan antifeministak zirelako: hamasei urte betetzerako, irakurriak nituen Mills & Boonek argitaratutako eleberri erromantiko guztiak. Gainera, “feminismoaren testu klasikoak” izenez ezagutzen direnak irakurtzen saiatzen nintzen bakoitzean, aspertu eta lanak izaten nituen amaitzeko.)

Edonola ere, feminismoa antiafrikarra zenez, erabakia hartu nuen nire burua "feminista zorientsu afrikar" gisa aurkezten hasteko. Gero, lagun batek esan zidan feminista gisa aurkezteak esan nahi zuela gizonak gorrotatzen nituela. Ondorioz, "gizonak gorrotatzen ez dituen feminista zorientsu afrikarra" izango nintzela deliberatu nuen. Halako batean, "gizonak gorrotatzen ez dituen eta ezpain-margoa eta takoiak bere gusturako eta gizonezkoen gusturako daramatzen feminista zorientsu afrikarra" izatera ere iritsi nintzen.

Noski, horren zati handi bat ironia-kontua baino ez zen izan, baina "feminista" hitzak jasaten duen konnotazio-gainkargaren adierazgarria da. Konnotazio negatiboak, noski.

Gizonak gorrotatzen dituzu, titi-zorroak gorrotatzen dituzu. Kultura afrikarra gorrotatzen duzu, uste duzu emakumeek beti agindu beharko luketela, ez duzu makillajerik erabiltzen, beti egoten zara haserre, ez duzu umorerik eta ez duzu desodoranterik erabiltzen.

-- 0 --

Haurtzaroko istorio bat kontatuko dut.

Lehen hezkuntzako ikaslea nintzenean Snukkan, Nigeriako hego-ekialdeko unibertsitate-hirian, hiruhilekoaren hasieran azterketa jarriko zigula esan zigun irakasleak, eta nota onena ateratzen zuena ikasgelako begiralea izango zela. Ardura hori izatea ez zen ahuntzaren gauerdiko eztula. Ikasgelako begiralea izanik, zalaparta sortzen zutenen izen-abizenak jaso behar zenituen egunero —botere-mozkorraldia eragiten du horrek—, baina gure irakasleak, gainera, makila ematen zizun, eskuan eraman zenezan ikasgela zalapartarien bila goitik behera zeharkatzen zenuen bitartean. Jakina, makila erabiltzea ez zegoen baimenduta. Ni bezalako bederatzi urteko neskato batentzat, baina, egoera zirraragarria zen hura. Ikasgelako begiralea izateko irrikan nengoen, beraz, notarik onena atera nuen azterketan.

Orduan, nire harridurarako, irakasleak esan zuen begiralea mutila izan behar zela. Hori ez zuen alde zuzenetik azaldu; jakintzat eman zuen xehetasun hura. Bigarren nota onena mutiko batek atera zuen, eta hura izango zen ikasgelako begiralea.

Interesgarriena da mutiko hura izaki gozo eta atsegina zela, ez zuen inolako interesik, makila eskuan, ikasgela alderik alde zeharkatzeko. Ni, aldiz, irrikan nengoen, esan bezala.

Baina ni emakumea nintzen, eta hura gizona; hortaz, mutikoa izan zen begiralea.

Sekula ez dut ahaztu gertaera hura.

Zerbait behin eta berriz egiten badugu, azkenean normaltzat jotzen dugu. Gauza bera behin eta berriz ikusten badugu, azkenean normala izango da. Ikasgelako begirale gizonak baino ezin badaitezke izan, uneren batean pentsatuko dugu, jabetu ez arren, ikasgelako begiraleak mutikoa izan behar duela. Enpresetako zuzendaritzan gizonezkoak besterik ez badugu ikusten, "naturala" irudituko zaigu gizonezkoak baino ez izatea enpresetako presidentek.

-- 0 --

Sarri erratzen naiz nire ustez agerikoa den zerbait beste guztientzat ere halakoa dela pentsatuz. Adibidez, Louis lagun maitea, gizon azkar eta progresista. Batzuetan, gure arteko elkarrizketetan, zera esaten zidan: "Ez dut ulertzen zer esan nahi duzun esaten duzunean emakumeentzat gauzak ezberdinak eta, are gehiago, zailagoak direla. Beharbada izango ziren lehen, baina ez gaur egun. Orain, emakumeak ondo daude". Nik ez nuen ulertzen Louisen gaitasun eza itxuraz hain agerikoa zena ikusteko.

Izugarri gustatzen zait Nigeriara bisitan itzultzea, eta han ematen dudan denborarik gehiena Lagosen ematen dut, herrialdeko hiri eta gune komertzial handiena den horretan. Tarteka, iluntzean, beroak ez duenean hain gogor jotzen, lagunekin edo senideekin irteten naiz taberna eta kafetegietara. Halako gaualdi batean, Louis eta biok atera ginen, lagunekin batera.

Lagosen bada, hiri-altzarien artean, elementu zoragarri bat: energiaz betetako gazte-taldea, hainbat establezimenduren aurrean zain egoten direnak eta autoa aparkatzen "laguntzen" dizutenak, oso modu teatralean. Lagos hiriak ia hogeit hamar milioi lagun ditu, Londresek baino energia gehiago dauka eta New Yorkek baino enpresa-espíritu handiagoa. Hala, bertako biztanleak sos batzuk ateratzeko mila modu asmatzeko gai dira. Hiri gehienetan gertatzen den bezalaxe, afalorduan zaila gerta daiteke aparkalekua aurkitzea, beraz, gazte horiek aparkalekuak topatuz egiten dute bizimodua: zuretzat aukeratutakoraino eramaten zaituzte —beste batzuk eskuragarri egonda ere—, keinu egiteari utzi gabe eta behin eta berriz esanez itzuli arte autoa "zainduko" dizutela. Bereziki harritu ninduten gau hartan aparkalekua

aurkitu zigun gizon haren antzerki-keinuek. Hala, bagindoazenean, eskupekoa ematea erabaki nuen. Poltsa ireki, dirua ateratzeko eskua sartu eta gizonari eman nion. Pozik eta esker onez, gizonak dirua onartu eta zera esan zuen, Louisi begira:

—Eskerrik asko, jauna!

Louisek, harrituta niri begira, galdera bota zuen:

—Zergatik eman dizkit niri eskerrak? Dirua ez diot neuk eman.

Orduan ikusi nuen bere aurpegian azkenean ulertu zuela. Gizonak uste zuen nik emandako dirua Louisena zela. Louis gizona delako.

-- 0 --

Gizonak eta emakumeak ezberdinak gara. Hormona ezberdinak, sexu-organo ezberdinak eta gaitasun biologiko ezberdinak ditugu: emakumeek haurrak izan ditzakete; gizonezkoek ez. Gizonek testosterona gehiago eta, oro har, indar fisiko handiagoa dute emakumeek baino. Munduan, biztanleria femeninoa pixka bat handiagoa da —munduko biztanleen % 52 dira emakumeak— eta, hala ere, boterea eta prestigiozko kargu gehienak gizonezkoen eskuetan daude. Wangari Maathai Nobel saridun kenyarra zenak oso argi eta zuzen azaldu zuen: “Zenbat eta gorago iritsi, orduan eta emakume gutxiago aurkituko dituzu”.

Ameriketako Estatu Batuetako azken hauteskundeetan, etengabe entzun genituen Lilly Ledbetter Legeari buruzko kontuak, baina izen aliteratibo ponposotik harago joanez gero, ondokoa zioen lege hark: Estatu Batuetan, gizon batek eta emakume batek lan bera egin dezakete, prestakuntza bera izanda, baina gizonak ordainsari handiagoa jasoko du, gizona delako, besterik gabe.

Hala, zentzu hertsian, gizonezkoek gobernatzen dute mundua. Horrek zentzua zuen orain dela milaka urte. Garai hartan, gizakiak bizi ziren biziraupenerako ezaugarri behinena indar fisikoa zen munduan; pertsona batek zenbat eta indar fisiko handiagoa izan, orduan eta aukera gehiago izaten zituen buruzagia izateko. Eta, oro har, gizonezkoak fisikoki indartsuagoak dira. (Noski, badira salbuespen asko.) Gaur egun, erabat bestelakoa da mundua. Buruzagia izateko gaitasun handiena duena, orain, ez da indar fisiko handiena duena, baizik eta azkarrena, ezagutza gehien dituen, sortzaileena edota berritzaileena. Ezaugarri horiek izateko, ez dago hormonon beharrik. Emakumeak gizonak adinako

adimena izan dezake, eta bera bezain sortzailea eta berritzailea izan daiteke. Eboluzionatu egin dugu. Generoari buruzko gure ideiek, aldiz, ez dira neurri berean bilakatu.

-- 0 --

Orain gutxi, Nigeriako hotelik onenetako baten hallean sartu nintzanean, atezain batek geldiarazi eta hainbat galdera ezeroso egin zizkidan: bisitatuko nuen pertsonaren izena eta gela-zenbakia, pertsona hura ezagutzen nuen, giltza elektronikoa erakutsiko nion hoteleko bezeroa nintzela frogatu ahal izateko... Mundu guztiak automatikoki pentsatzen baitu hotel batean bakarrik sartzen den emakume nigeriarra sexu-langilea dela. Pentsaezina baita emakume nigeriarra bere logela ordaintzen duen bezeroa izatea. Hotel berean sartzen den gizonari, ostera, ez diote trabarik ipiniko. Egintzat jotzen da zilegizko arrazoiengatik dagoela bertan. (Honen guztiaren harira, hotel horiek zergatik ez diote aurka egiten sexu-langileen *eskaerari*, *eskaintza* agerikoari soilik egin beharrea?).

Lagosan, giro oneko klub eta taberna asko daude, baina ezin naiz bakarrik sartu. *Bakarrik* dagoen emakumea izanik, ez dizute sartzen uzten. Gizon batek lagunduta sartu behar duzu. Hala, nire lagun batzuk emakume ezezagunen eskutik helduta sartu behar izan dira klubetara, emakume ezezagun horiek bakarrik dauden emakumeak direlako eta ez dutelako izan "laguntza" eskatu beste erremediorik.

Nigeriako jatetxe batean gizon batekin sartzen naizen aldiro, zerbitzariak gizonari egiten dio ongietorria, niri ez ikusiarena egitearekin batera. Gizonak emakumeak baino garrantzitsuagoak direla irakatsi dien jendarte baten ondorio dira zerbitzariok; jakin badakit ez dutela asmo txarrez egiten, baina gauza bat da zerbait jakitea adimenari esker eta beste bat maila emozionalean hori sentitzea. Aintzat hartzen ez nauten bakoitzean, ikusezin sentitzen naiz. Haserretu egiten naiz. Gogoia izaten dut gizona bezain

gizakia naizela esateko, eta agurra berdin-berdin merezi dudala. Txikikeriak dira, baina batzuetan gauza txikienak izaten dira mingarrienak.

Orain gutxi, artikulua idatzi nuen Lagosen emakume gaztea izatearen esperientziari buruz. Bada, ezagun batek esan zidan amorruz betetako artikulua zela eta ez nuela hainbesteko amorrurekin idatzi behar. Dena den, nik neureari eutsi nion. Amorruz beteta zegoen, noski. Egungo egoera, generoari dagokionez, oso bidegabea da. Amorratuta nago. Guztiok egon beharko genuke amorratuta. Amorruek aldaketa positiboak eragiteko historia luzea du. Amorruez gain, itxaropena ere badut, irmo sinesten dudalako gizakiek gaitasun handia dutela bere burua onerako berreraikitzeke.

Baina itzul gaitezen amorrura. Ohartarazpen-ñabardura sumatu nuen ezagun haren tonuan, eta konturatu nintzen iruzkin hura nire artikuluz ez ezik, nire izaeraz ere ari zela. Tonu hark aditzera ematen zidanez, amorruek ez da komenigarria emakume batengan, bereziki. Emakumea baldin bazara, ez duzu amorrurik adierazi behar, mehatxuzkoa gerta baitaiteke esandakoa. Lagun estatubatuar batek gizon baten zuzendari-lanpostua hartu zuen. Zuzendari ohia "gogor eta anbizio handikotzat" jo zuten; gizon zakar, oldarkor eta bereziki zorrotza zen asistentzia-orriak sinatzen. Laguna postuaz jabetu zenean, uste zuen gizona bezain zorrotza izango zela, baina zertxobait atseginagoa, agian; gizonak ez zuen kontuan hartzen jendeak familia zuela, baina berak bai. Karguan aste gutxi batzuk zeramatzala, langile bat zigortu zuen asistentzia-orri bat faltsutzeagatik, alegia, aurrekoak egindako gauza bera egin zuen. Bada, langileak kexa ipini zuen zuzendaritzan, emakumearen estiloa zela-eta.

Oldarkortzat jo eta esan zuen zaila zela berarekin lan egitea. Beste lankide batzuk ere ados agertu ziren. Horietako batek esan zuen, txundigarria bada ere, bere lanari "ukitu femeninoa" ematea espero zuela, baina ez zela hala gertatu.

Haietako bati ere ez zitzaion bururatu nire laguna bere aurrekoari laudorioak ekarri zizkion gauza bera egiten ari zela.

Beste lagun estatubatuar batek oso ondo ordaindutako lana dauka publizitatearen alorrean. Beraren lantaldeko bi emakumeetako bat da. Lagun horrek kontatu zidan nagusiak gutxietsita sentitu zela bilera batean: nagusiak ez zituen aintzat hartu bere iruzkinak eta, gero, oso antzeko batzuk laudatu zituen, gizonezko batek egindakoak. Emakumeak gogoia sentitu zuen kexatzeko eta nagusia auzitan jartzeko, baina ez zuen halakorik egin. Aitzitik, bilera amaitutakoan, komunera joan eta negarrari eman zitzaion; gero, hots egin zidan barrenak husteko. Ez zuen kexatu nahi izan, oldarkor itxura ez ematearren. Erresuminari barrenak jan ziezazkion uztera mugatu zen.

Atentzinoa eman zidan —lagun hark eta beste lagun estatubatuar askok— zenbateko ahalegina egiten duten jendearen "gogoko" izateko. Ematen du hezita daudela gainerakoen gustukoa izatea oso garrantzitsua delako ustean, eta "gogokoa" izate horrek oso gauza zehatza dakar: alde batera uzten du amorrua adieraztea, oldarkorra izatea edota desadostasuna ozenegi agertzea.

Denbora gehiegi ematen dugu neskatoei irakasten mutikoei eurei buruz pentsatuko dutenaz kezkatu behar dutela. Mutikoei, ordea, ez diegu irakasten gogokoa izatearen gaineko kezka izaten. Denbora gehiegi ematen dugu

neskatoei esaten ez direla amorratuak izan behar, ezta oldarkorrak eta zorrotzak ere, eta hori txarra da berez, baina are okerragoa da gero buelta ematea eta gizonezkoak jokabide berberengatik laudatzea edo zuritzea. Emakumeei gizonak erakartzeko edota horiei atsegin emateko zer egin behar duten, nolakoak izan behar duten eta nolakoak ez esaten dieten aldizkari-artikuluz eta liburuz beteta dago mundua. Askoz gidaliburu gutxiago dago gizonei emakumeei atsegin ematen irakasteko.

Idazketa-tailerra ematen dut Lagosen eta, egun batean, parte-hartzaileetako batek kontatu zidan, emakume gaztea bera, lagun batek esan ziola ez entzuteko nire "diskurtso feministak", nire ideiak xurgatu eta senar-emazte bizimodua hondatuko zitzaiolako. Gure jendardean, mehatxu hori — senar-emazte lotura haustea eta inoiz ez izatea beste bat edukitzeko aukera— askoz errazago erabiliko da emakumearen aurka gizonaren kontra baino.

Generoak badu garrantzia mundu osoan. Gaur, bestelako mundua egiteko planarekin amesten has gaitezen eskatu nahi nuke. Mundu bidezkoagoa. Nor bere buruarekin zoriontsuago eta zintzoago izango diren emakumez eta gizonez osatutako mundua. Hauxe da horretan hasteko modua: alabak beste era batean hezi behar ditugu, baita semeak ere.

-- 0 --

Gure semeak hazteko moduak ez die batere mesederik egiten. Umeen gizatasuna erreprimitu egiten dugu. Maskulinitatea estu-estu zedarritzen dugu. Maskulinitatea kaiola txiki eta gogorra da, eta bertan sartzen ditugu mutikoak.

Ahuleziaren, sentiberatasunaren eta izuaren beldur izaten irakasten diegu. Erakusten diegu benetan nor diren ezkututzen, *gizon gogorak* izan behar direlako, Nigerian esaten dugun bezala.

Bigarren hezkuntzan, mutiko eta neskato nerabe bana elkarrekin ateratzen dira, patrikan ia dirurik ez dutela. Berdin dio, mutikoak ordaindu behar du kontua beti, beraren maskulinitatea agertzeko. (Gero, gure buruari galdetuko diogu zergatik lapurtzen dieten mutikoek dirua gurasoei.)

Neska eta mutilei ez bagenie irakatsiko maskulinitatea eta dirua elkarlotzen? Euren jarrera ez balitz izango "mutilak ordaindu behar du", baizik eta "ordain dezala gehien duenak"? Noski, abantaila historikoari esker, egun gizonak eduki ohi du gehien. Baina seme-alabak bestela hazten hasiko bagina, berrogeita hamar edo ehun urte barru mutilak ez dira presionatuta sentituko euren maskulinitatea bitarteko materialen bidez erakusteko.

Halere, mutikoei egiten diegun gauzarik okerrera da — gogorak izan behar direla behin eta berriz sentiarazita— ego hauskorra eureganatzera bultzatzea. Gizon bat zenbat eta gehiago behartu gogorra sentitzera, orduan eta hauskorragoa bilakatuko diogu egoa.

Neskatoei ere mesede eskasa egiten diegu, ego maskulino hauskor horren zerbitzura egoteko hazten baititugu.

Neskei txikitzen, gutxiagotzen irakasten diegu.

Neskatoei esaten diegu: "Izan dezakezu anbizioa, baina ez gehiegi. Arrakasta izaten saiatu behar duzu, baina ez gehiegi; bestela, gizonezkoei mehatxu egingo diezu. Gizon batekin duzun harremanean sostengu ekonomikoa bazara, disimula ezazu, jendaurrean batik bat; bestela, gizona zikiratuko duzu".

Baina zer gertatuko litzateke premisa hori auzitan ipiniko bagenu? Zergatik izan behar du emakumearen arrakastak gizonarentzako mehatxua? Eta hitz hori, zikiratu (ez dakit gehiago gorrota dezakedan hitzik ba ote den ere), baztertuko bagenu, besterik gabe?

Ezagun nigeriar batek galdetu zidan behin gizonezkoak kikiltzeak kezkatzen ninduen.

Ni ez ninduen batere kezkatzen horrek. Izan ere, horretan pentsatu ere ez nuen egin, ez nekien kezkatzen ninduen ala ez, nik kikiltzeko moduko gizon bat batere interesik sortzen ez didan gizona delako.

Hala ere, galderak harritu egin ninduen. Emakumea naizenez, ezkontza da niretzat espero dena. Nigandik espero dena da bizitzarako erabakiak hartzea, sekula ahaztu gabe ezkontza dela garrantzitsuena. Senar-emazte bizimodua ona izan daiteke, plazera, maitasuna eta elkarrenganako babesa izan daitekeen neurrian. Baina zergatik irakasten diegu neskatoei horren zain egoten eta mutikoei, aldiz, ez?

Emakume nigeriar ezagun batek etxea saltzea erabaki zuen, agian ez zuelako nahi kikildu berarekin ezkondu nahiko zuen gizona.

Nigeriako emakume ezkongabe ezagun batek, mintegietara joaten denean, ezkontza-eraztuna eramaten du, berak dioenez, lankideek "errespeta dezaten" nahi duelako.

Tristeena da ezkontza-eraztunak automatikoki bilakatuko duela errespetagarriagoa, eta eraztuna jantzi ezean, errazagoa izango dela ez hartzea seriotasunez; hori guztia lan-giro modernoan gertatzen da.

Emakume gazteak ere ezagutzen ditut, ezkontzeko halako presio handia pairatzen dutenak —familiaren eta lagunen aldetik, baita lan-esparrutik ere—, eta presio horrek erabaki ikaragarriak hartzera eramaten ditu.

Ez kongabetasuna porrot pertsonaltzat hartzen irakasten die gure gizarteak adin bateko neska ez kongabeei.

Aitzitik, ezkondu gabeko adin bateko gizona, oraindik aukeratzen ariko delako izango da ez kongabea.

Erraza da esatea emakumeek EZ esan diezaioketela horri guztiari. Errealitatea, ordea, zailagoa eta konplexuagoa da. Guztiok gara izaki sozialak. Guztiok barneratzen ditugu gure sozializazioaren ideiak.

Gure mintzairak ere horixe frogatzen du. Ezkontzarekin loturiko hizkera maiz oinarritzen da jabetzan, adiskidetasunean oinarritu beharrean.

“Errespetu” hitza erabiltzen dugu emakumeak gizonari zor diona adierazteko, baina ia inoiz ez gizonak emakumeari zor dionaz mintzatzeko.

Gizonek zein emakumeek esaten dute: “Honakoa edo harakoa egin dut senar-emazte bizimoduan bakea izateko”.

Gizonek esaten dutenean, egin beharko ez luketen zerbaitez ari dira. Lagunei samindura-kutsuz esaten dieten zerbaitez da, azken batean euren maskulinitatea erakusten duen zerbaitez: “O, emazteak esan dit ezin naizela gauero joan diskoteketara eta, horregatik, senar-emazte bizimodu baketsua izateko, asteburuetan baino ez naiz ateratzen”.

Emakumeek esaten dutenean “honakoa edo harakoa egin dut senar-emazte bizimoduan bakea izateko”, lanpostu, helburu profesional edota amets bati uko egin diotelako izan ohi da.

Neskei erakusten diegu emakumeek, gizonen eta emakumeen arteko harremanetan, uko egiten dutela gehien.

Euren burua elkarren lehiakide gisa ikus dezaten hazten ditugu emakumeak, eta ez lanpostu edo lorpen pertsonaletan lehiakide, hori positiboa izan baitaiteke, nire ustez; baina hezten ditugu gizonezkoen arretan lehiakide senti daitezten.

Emakumeei irakasten diegu ezin direla izaki sexualak izan, ez gizonen maila berean. Semeak izanez gero, ez zaigu axola neska-laguna dutela jakitea. Baina gure alabek mutil-laguna izatea? Jainkoarren, ez, mesedez. (Baina, noski,

momentua denean, espero dugu gizon perfektua ekartzea etxera, berarekin ezkon dadin).

Neskekin, polizia-lanak egiten ditugu. Euren birjintasuna dela-eta laudorioak egiten dizkiegu; mutilei, ordea, ez (neure buruari galdetzen diot nolatan ote den hori, birjintasuna galtzea genero ezberdineko bi pertsona behar dituen prozesua den heinean).

Orain dela gutxi, neska gazte bat taldeka bortxatu zuten Nigeriako unibertsitate batean, eta gazte nigeriar askoren erreakzioa, neska zein mutil, halako zerbait izan zen: “Ados, bortxaketa gaizki dago, baina zertan ari zen emakume bat bera bakarrik lau mutilekin logela batean?”.

Ahantz dezagun, ahal izanez gero, erreakzio horren gizagabetasun ikaragarria. Emakumeak berez errudunak direla pentsa dezaten hezi dituzte nigeriar horiek. Eta gizonezkoengandik hain gutxi espero izateko hazi dituzte, ezen izaki basati eta autokontrolik gabeak izan daitezkeelako ideia ere onargarri samarra izan daitekeen.

Lotsatiak izaten irakasten diegu neskei. “Itxi hankak”. “Estal zaitez”. Emakume jaiotze hutsagatik zerbaiten errudun direla sentiarazten diegu. Eta gertatzen dena da neskatoak desira esperimentatzen dutela esan ezin duten emakume bihurtzen direla; ezin dutela esan benetan pentsatzen dutena; itxurak egitea arte bilakatu dutela.

Ezagutzen dut emakume bat etxeko lanak gorroto dituena, baina gustatzen zaizkiolako plantak egiten ditu, irakatsi diotelako ezkongai egokia izateko “etxeko emakumea” izan behar dela—Nigeriako beste kontzeptu bat erabilita—. Azkenean, emakumea ezkondu egin zen. Orduan hasi zen

senarraren familia kexaka, aldatu zela esanez. Ez zen aldatu, baizik eta plantak egiteaz nekatu, besterik gabe.

Generoaren arazoa da nolakoak izan behar dugun agintzen digula, benetan nolakoak garen aintzat hartu beharrean. Imajinatu zein zoriontsuak izango ginatekeen, zein libre, benetan garena izanez, generoaren espektatiben zama nozitu gabe.

-- 0 --

Ukaezina da mutilak eta neskak desberdinak direla biologikoki, baina sozializazioak puztu egiten ditu ezberdintasun horiek. Eta gero hasten da atzera elikatzen den prozesua. Errepara iezaiozue, adibidez, sukaldeari. Gaur egun, eskuarki emakumeak arduratzen dira eginbehar horietaz: sukaldean egitea eta garbitzea. Baina zergatik? Akaso emakumeak sukaldearen genearekin jaiotzen direlako? Edo izango da, urteen poderioz, sukaldean aritzea euren papera dela sinesteko sozializatu dituztelako? Beharbada, esan behar nuen emakumeak sukaldean aritzeko genearekin jaiotzen direla, baina orduan gogoratu naiz munduko sukaldari ospetsu gehienak —“chef” titulu dotorea jasotzen duten horiek— gizonezkoak direla.

Nik amonari begiratzen nion, emakume bikaina bera, eta galdetzen nion nire buruari nolakoa izango ote zen gizonezkoen aukera berak izan balitu. Egun, amonaren garaian baino aukera gehiago ditugu emakumeok. Aldaketa politiko eta legalei esker, eta horiek oso garrantzitsuak dira.

Eta, hala ere, gure jarrerak eta pentsaerak pisu gehiago izaten jarraitzen dute.

Zer gertatuko litzateke gure seme-alabak heztean, generoari baino, gaitasunari erreparatuko bagenio? Eta generoari arreta ipini beharrean, interesei erreparatuko bagenie?

-- 0 --

Seme bat eta alaba bat dituen familia bat ezagutzen dut. Neskatoak eta mutikoak urtebeteko aldea dute euren artean. Mutikoa gose denean, gurasoek zera esaten diote neskatoari: "Zoaz nebari berehalako fideo batzuk prestatzera". Neskatoak ez du atsegin berehalako fideoak prestatzea, baina neska da, eta ezinbestean egin behar du. Lehen unetik gurasoek biei irakatsi izan baliete sukaldean egiten, zer? Sukaldean aritzea, bide batez, gaitasun praktikoa da, eta erabilgarria, mutil batentzat ere bai; beti pentsatu izan dut ez zuela zentzu handiegirik halako funtsezko kontu bat —nork bere burua elikatzeko gaitasuna — inoren esku uzteak.

Nire ezagun emakumezko batek senarraren titulu akademiko eta lanpostu berdinak ditu. Lanetik itzultzen direnean, emakumeak egiten ditu etxeko lan gehienak, senar-emazte askorekin gertatzen den bezalaxe, baina egun batean arreta eman zidan gizonak haurtxoari pixoihala aldatzen zion bakoitzean emakumeak eskerrak ematen zizkiola. Zer gertatuko litzateke emakumeak ohiko eta normaltzat joko balu gizonak haurtxoa zaintzen laguntzea?

-- 0 --

Saiakera egiten ari naiz hazi bitartean barneratutako genero-ikasgai asko eta asko desikasteko. Halere, batzuetan kaltebera sentitzen naiz oraindik ere genero-espektatiben aurrean.

Graduondoko idazketa-eskola lehen aldiz eman nuenean, kezkatuta nengoen. Ez ikasgai-zerrendagatik, ondo prestatuta nuelako eta gustuko gaia irakatsiko nuelako. Jantzi behar nuen arropak kezkatzen ninduen. Serio har nintzaten nahi nuen.

Jakitun nintzen emakume izate hutsagatik nire baliozkotasuna *erakutsi* beharko nuela. Femeninoegi jarduteak kezkatzen ninduen. Ezpain-margoa eta gona polit bat jartzeko gogoia nuen, baina halakorik ez eramatea erabaki nuen. Jantzi oso serioaz joan nintzen, oso maskulinoa eta oso itsusia.

Auziaren egia gordina da: itxurari dagokionez, gizonetako dugu oraindik estandar, arau. Askok uste dugu emakumeak zenbat eta emetasun txikiagoa agertu, orduan eta errazago hartuko dutela serio. Lan-bilerara doan gizonak ez dio bere buruari galdetzen serio hartuko ote duten soinean daraman arroparen arabera, baina emakumezkoak, ordea, bai.

Nahiago nuke egun hartan halako jantzi itsusirik eraman izan ez banu. Ni neu izateko egungo konfiantza izan banu, ikasle haiek etekin handiagoa aterako zieten nire eskolei. Erosoago sentituko nintzelako eta gehiago "ni neu", modu osoagoan eta benetakoagoan.

Nire feminitateaz gehiago ez lotsatzea erabaki dut. Eta errespetua nahi dut, naizen bezain femeninoa izanda. Merezi dudalako. Politika eta historia gogoko ditut, eta zoriontsua naiz elkarrizketa intelektual on bat izaten dudanean. Femeninoa naiz. Zorioneko femeninoa. Gustuko ditut takoi altuak, eta ezpain-margoak probatzea ere bai. Atsegina da konplimenduak jasotzea, gizon zein emakumeengandik (hala ere, zintzoa izanda, nahiago ditut emakume dotoreengandik datozen konplimenduak), baina maiz janzten dut gizonezkoei gustatzen ez zaien arropa, edota "ulertzen" ez dutena. Gustuko dudalako eta gustura sentitzen naizelako janzten dut. Nire bizitzako erabakiei forma emateko garaian, nahikoa anekdotikoa izaten da "begirada maskulinoa".

-- o ---

Ez da erraza generoari buruzko elkarrizketak izatea. Jendea deseroso sentiarazten dute eta, batzuetan, jendea sumindu ere egiten da. Gizonek nahiz emakumeek egiten diote uko generoaz hitz egiteari, edota joera izaten dute genero-arazoei berehala kentzeko garrantzia. Beti izaten delako deserosoa gauzen egoera aldatzeari buruz pentsatzea.

Hainbatek galdetzen dute: "Zergatik erabili *feminista* hitza? Zergatik ez esan giza eskubideetan sinesten duzula edo halako zerbait?". Bada, ez litzatekeelako zintzoa izango. Argi dago feminismoa giza eskubide orokorren parte dela, baina "giza eskubideak" adierazpide generikoa erabiltzeak generoaren berariazko arazo berezia ukatzea dakar. Mendeetan emakumeak baztertuak izan ez direlako itxurak egitea da. Genero-arazoak emakumeak jomugan jartzen dituela ukatzea da. Tradizionalki, arazoa ez zela gizakia izatea, baizik eta sexu femeninoko gizakia izatea. Mendeetan, munduak bi multzo handitan bereizten zituen gizakiak, eta, jarraian, multzo horietako bat baztertu eta zapaltzeari ekiten zion. Bidezkoa da arazoaren irtenbideak horixe onartzea.

Zenbait gizon feminismoaren ideiak mehatxatuta sentitzen dira. Uste dut horren jatorria jasotako heziketak sorrarazten dien ziurgabetasunean dagoela, izan ere, euren autoestimua murriztu egiten da gizon gisa dagokien kontrola "naturaltasunez" ez daukatenean.

Beste gizon batzuek honakoa esanez erantzun dezakete: "Ados, hori interesgarria da, baina nik ez dut horrela pentsatzen. Nik ez dut genero-ikuspegiez pentsatu ere egiten".

Bada, beharbada ez.

Hortik dator, hain zuzen ere, arazoaren zati bat. Gizon askok ez dutelako aktiboki pentsatzen generoan, eta ez diotelako horri erreparatzen. Gizon askok esaten dutelako, Louis lagunak esan zidan bezala, lehen gauzak gaizki egon zitezkeela, baina orain ondo daudela. Eta gizon askok ez dutelako ezertxo egiten hori aldatzeko. Gizona izanik, jatetxe batean sartzen bazara eta zerbitzariak zu bakarrik agurtzen bazaitu, galdetzen al diozu: "Zergatik ez duzu agurtu nirekin datorren emakumea?". Gizonek salatu egin behar dituzte itxuraz garrantzi gutxikoak diren egoera horiek.

Eta generoa gai deserosoa suerta daitekeenez, badira elkarrizketari amaiera emateko modu errazak.

Badira bilakaera biologikoaz eta tximinoez hitz egiten dutenak, tximino-emeak arren aurrean makurtu egiten direla eta antzekoak aipatuz. Baina kontua da gu ez garela tximinoak. Tximinoak zuhaitzetan bizi dira eta zizareak jaten dituzte. Guk ez.

Badira esaten dutenak: "Beno, gizonezkoek ere gaizki pasatzen dute". Eta egia da.

Baina hori ez da elkarrizketa honen gaia. Generoa eta klase soziala gauza ezberdinak dira. Gizon pobreek gizon izateak ematen dituen pribilegioez gozaten jarraitzen dute, aberatsen pribilegioez gozatu gabe ere. Gizon beltzekin mintzatzearen mintzatzeaz asko ikasi dut zapalkuntza-sistemez eta elkarrenganako itsutasunaz. Behin batean, genero-kontuez hitz egiten ari nintzela, gizon batek zera esan zidan: "Zergatik hitz egin behar duzu emakume gisa? Zergatik ez duzu hitz egiten gizaki gisa?". Galdera-mota hori pertsona baten esperientzia zehatzak isilarazteko modua da. Jakina gizakia naizela, baina badira gauza zehatzak munduan niri gertatzen zaizkidanak emakume izate hutsagatik. Bide batez, gizon horrek berak sarritan hitz egiten zuen gizon beltz moduan zuen esperientziaz. (Nik erantzun behar izaten nion: "Zergatik ez duzu zure esperientziez gizon edo gizaki gisa hitz egiten? Zergatik hitz egiten duzu gizon beltz gisa?").

Beraz, ez: elkarrizketa hau generoari buruzkoa da. Bada jendea esaten duena: "O, baina emakumeek dute benetako boterea, beheko boterea". (Nigeriako esamoldea da hori, gizonezkoengandik gauzak lortzeko euren sexualitateaz baliatzen diren emakumeei buruzkoa.) Baina beheko botere hori ez da benetako boterea, beheko boterea duen emakumea ez delako boteretsua bere kabuz; beste pertsona baten boterea lortzeko sarbidea baino ez dauka. Zer gertatzen da gizona umore txarrez edota gaixorik edota aldi baterako inpotente dagoenean?

Bada esaten duenik emakumeak gizonezkoen menpekoak direla gure kultura delako. Baina kultura etengabe aldatzen ari da. Hamabost urteko iloba biki ederrak dauzkat. Orain dela ehun urte jaio izan balira, eraman eta hil egingo zituzten, duela ehun urte igboen kulturak uste zuelako

seinale txarra zela bikiak jaiotzea. Gaur egun, jardunbide hori pentsaezina da igboen herri osoarentzat.

Zein zentzu du kulturak? Azken batean, kulturak herri baten babes eta iraupena ditu helburu. Gure familian, ni naiz garenari buruzko historian interes handiena duen alaba, gure antzinako lurri buruzko interesa, gure tradizioaren gainekoa. Anaia-arrebek ez dute hainbesteko interesik kontu horietan. Hala ere, auzi horietatik baztertuta nago, igboen kulturak gizonezkoak lehenesten dituelako eta gizonak baino ezin direlako joan familiaren erabaki garrantzitsuak hartzeko bileretara. Hala, neuk izanda ere interesik handiena, ez daukat ez ahotsik, ez botorik. Emakumea naizelako.

Kulturak ez du jendea egiten. Jendeak egiten du kultura. Emakumeak eskubide guztiak dituzten gizakiak ez izatea gure kulturaren parte bada, orduan gure kultura alda dezakegu, eta aldatu behar dugu.

-- 0 --

Askotan gogoratzen naiz nire lagun Okolomaz. Jarrai dezatela bakean atsedean hartzen berak eta Sosolisoko hegazkin-istripu hartan hildako guztiek ere. Maite dugunok beti izango dugu gogoan. Arrazoi zuen orain dela hainbeste urte feminista deitu zidanean. Feminista naiz.

Duela hainbeste urte, hitza hiztegian bilatu nuenean, ondokoa aurkitu nuen: "Feminista: sexuen arteko berdintasun sozial, politiko eta ekonomikoan sinesten duen pertsona".

Entzun ditudan istorioak kontuan hartuta, gure birramona ere feminista zen. Senartzat nahi ez zuen gizonaren etxetik ihes egin eta berak aukeratutako gizonarekin ezkondu zen. Emakume izateagatik lurrak eta aukerak kentzen ari zitzaizkiola sentitu zuenean, ez zuen onartu, protesta egin eta egoera salatu zuen. Birramonak ez zuen "feminista" hitza ezagutzen, baina horrek ez du esan nahi ez zenik horixe bera. Askoz ere jende gehiagok aldarrikatu beharko luke hitz hori. Ezagutzen dudana feministarik onena Kene neba da, gazte atsegin, erakargarri eta oso maskulinoa ere badena. Neuk ematen dudana definizioaren arabera, feminista da ondokoa esaten duen edozein gizon edo emakume: "Bai, gaur egun, genero-egoerarekin arazorik bada, eta, konpondu behar bada, gauzak hobetu egin behar ditugu".

Eta guztion artean hobetu behar ditugu, gizonek zein emakumeok.

EGILEARI BURUZ

Chimamanda Ngozi Adichie 1977an jaio zen Nigerian. Hemeretzi urte zituela, beka bat eskuratu zuen komunikazioa eta zientzia politikoak ikasteko, Filadelfian. Gero, idazketa sortzaile masterra egin zuen Portlandeko John Hopkins unibertsitatean, eta, egun, Nigeria eta Ameriketako Estatu Batuen artean bizi da. Gaur arte, lau eleberri argitaratu ditu: Hibisko-lore purpura (*Purple hibiscus*) (2005), Eguzki hori erdia (*Half of a yellow sun*) (Random House Literatura, 2014; Orange Prize for Fiction sariduna), Zure lepo inguruko hori (*The thing around your neck*) (Random House Literatura, 2010) eta Americanah (*Americanah*) (Random House Literatura, 2014), kritikaren laudorioak zein Chicago Tribune Heartland Prize 2013 saria jaso zituen.

www.chimamanda.com

www.facebook.com/chimamandaadichie

**euskaraz
nahiago
eskerrik asko**

Eskaini ordu erdi
genero eta hizkuntza berdintasunari
Euskaraz irakurri
Chimamanda Ngozi Adichieren

**Guztiok izan
beharko ginateke
feminista**

www.plazaragoaz.eus

plazaragoaz@gmail.com

@plazaragoaz

628552066